

VÝBOR PRO PRÁVA DÍTĚTE
Třicáté druhé zasedání
PROJEDNÁVÁNÍ ZPRÁV PŘEDLOŽENÝCH ÚČASTNICKÝMI STÁTY PODLE ČLÁNKU 44
ÚMLUVY

Závěrečná doporučení Výboru pro práva dítěte: Česká republika

1. Výbor projednal druhou pravidelnou zprávu České republiky (CRC/C/83/Add.4) na své 852. a 853. schůzi (viz CRC/C/SR.852-853) konané 24. ledna 2003 a přijal¹ následující závěrečná doporučení:

A. Úvod

2. Výbor vítá včasné předložení druhé pravidelné zprávy účastnického státu, která byla místy sebekritická, jakož i písemné odpovědi na seznam otázek (CRC/C/Q/CZE/2), v nichž byly poskytnuty aktualizované informace doplňující zprávu účastnického státu. Dále oceňuje vysokou úroveň delegace vyslané účastnickým státem a vítá otevřený dialog a pozitivní reakce na náměty a doporučení v průběhu diskuse.

B. Přijatá následná opatření a pokrok dosažený účastnickým státem

3. Výbor vítá novelizace platných právních norem a přijetí nových právních norem, které jsou uvedeny v písemných odpovědích na seznam otázek, týkající se mimo jiné posilování ochrany proti obchodování s dětmi a komerčního sexuálního vykořisťování dětí a integrace dětí se zvláštními potřebami do běžných škol. Výbor konstatuje velmi dobrou ochranu matek, včetně uspokojivé mateřské dovolené a vynikajících zdravotních ukazatelů, týkajících se kojenecké úmrtnosti, úmrtnosti dětí mladších pěti let a očkování. Výbor dále vítá ratifikaci Haagské úmluvy o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení z roku 1993 a Úmluvy Mezinárodní organizace práce č. 182 o zákazu a okamžitém odstranění nejhorších forem dětské práce.

C. Faktory a problémy bránící provádění Úmluvy

4. Výbor konstatuje, že účastnický stát nadále řeší sociálně ekonomické problémy související s přechodem na tržní hospodářství, včetně poklesu životní úrovně a nezaměstnanosti. Výbor si je dále vědom, že přetrvávající tradiční společenské postoje rovněž ztěžují přijímání nových právních norem a ovlivňují provádění Úmluvy tam, kde je již zajištěno v zákonech i praxi.
5. Kromě toho Výbor bere na vědomí výskyt přírodních katastrof, zejména rozsáhlých povodní v roce 2002, které mají závažný sociální, hospodářský a ekologický dopad s dalšími důsledky pro zranitelné děti.

D. Hlavní problémy, náměty a doporučení

D1. Obecná prováděcí opatření

(čl. 4, 42 a 44, odst. 6 Úmluvy)

Předchozí doporučení Výboru

6. Výbor lituje, že některá z jeho předchozích závěrečných doporučení (CRC/C/15/Add.81) nebyla dostatečně uplatněna, *mimo jiné* výhrada k článku 7. odst. 1 Úmluvy (tamtéž, odst. 26); tvorba komplexní politiky ve vztahu k dětem (tamtéž, odst. 27); vedení osvětových kampaní zaměřených na omezení diskriminačních praktik proti romskému obyvatelstvu (tamtéž, odst. 32); celková reforma systému soudů pro mladistvé (tamtéž, odst. 41). Výbor konstatuje, že tato doporučení jsou v tomto dokumentu zopakována.
7. **Výbor naléhavě žádá účastnický stát, aby všemožně usiloval o uplatnění těch závěrečných doporučení k úvodní zprávě, která ještě nejsou plně uplatňována, a aby se**

¹ Na své 862. schůzi konané dne 31. ledna 2003.

zabýval seznamem problémů obsažených v těchto závěrečných doporučeních ke druhé pravidelné zprávě.

Výhrady a prohlášení

8. Výbor lituje, že účastnický stát nestáhl svou výhradu k článku 7 odst. 1 Úmluvy. Na základě rozhovoru Výbor usoudil, že občanskoprávní registrace nezrušitelného osvojení nemusí nezbytně znamenat, že osvojené dítě nemá vůbec možnost poznat své (biologické) rodiče.
9. **Výbor tedy doporučuje účastnickému státu, aby přehodnotil své stanovisko a stáhl výhradu.**

Právní normy a jejich provádění

10. Výbor konstatuje, že bylo přijato mnoho pozitivních opatření k uvedení právních norem do souladu s Úmluvou, nicméně je nadále znepokojen zdoluhavostí legislativní reformy potřebné k tomu, aby zákony byly plně slučitelné s Úmluvou. Výbor je rovněž znepokojen nedostatkem finančních prostředků na provádění těchto právních norem.
11. **Výbor doporučuje, aby účastnický stát urychlil a účinně dokončil proces legislativní reformy a posílil provádění a prosazování nových právních norem poskytnutím prostředků a odborné přípravy na provádění veškerých norem souvisejících s Úmluvou.**

Koordinace

12. Výbor konstatuje, že byl v rámci Rady vlády ČR pro lidská práva ustavené v roce 1999 zřízen Výbor pro práva dítěte, nicméně je nadále znepokojen absencí centrálního mechanismu ke koordinaci všech otázek souvisejících s prováděním Úmluvy, vybaveného odpovídajícím mandátem a prostředky.
13. **Výbor doporučuje, aby účastnický stát ustavil či jmenoval jeden stálý orgán s dostatečným mandátem a dostatečnými prostředky, který by koordinoval provádění Úmluvy na celostátní úrovni, a to účinnou koordinací činnosti ústředních a místních orgánů a spoluprací s nevládními organizacemi a jinými složkami občanské společnosti.**

Národní plán činnosti

14. Výbor vítá schválení zásad státní politiky pro mladou generaci do roku 2002, konstatuje rovněž, že příslušná ministerstva odpovídají za konkrétní oblasti hodnocení, prosazování a ochrany práv dítěte. Výbor lituje, že dosud nebyl vypracován komplexní národní plán činnosti zabývající se všemi zásadami a ustanoveními Úmluvy.
15. **Výbor vyzývá účastnický stát, aby vytvořil konzistentní a komplexní národní plán činnosti založený na právech, obsahující dělbu odpovědností, zřetelné priority, časový harmonogram a předběžnou kalkulaci zdrojů potřebných pro provádění Úmluvy na celostátní, krajské a místní úrovni ve spolupráci s občanskou společností.**

Nezávislé kontrolní orgány

16. Výbor vítá zřízení funkce veřejného ochránce práv v roce 2000 a jeho zprávu předloženou Výboru. Výbor dále konstatuje, že mandát veřejného ochránce práv je omezen na činnost či nečinnost veřejného sektoru a nezahrnuje tedy všechny aspekty provádění Úmluvy.
17. **Výbor doporučuje, aby účastnický stát plně zohlednil jeho obecnou poznámku č. 2 o úloze národních institucí pro ochranu lidských práv a ustavil nezávislý orgán pro kontrolu provádění Úmluvy, jež by zároveň prošetřoval jednotlivé stížnosti dětí způsobem šetrným k dětem. To lze zajistit rozšířením mandátu veřejného ochránce práv a jeho vybavením potřebnými lidskými a jinými zdroji, nebo ustavením funkce samostatného nezávislého zmocněnce nebo ombudsmana pro děti.**

Přidělování prostředků

18. Výbor vyjadřuje politování nad nedostatkem vhodných informací o prostředcích státního rozpočtu, krajských a místních rozpočtů určených na finanční, technické a personální zabezpečení naplňování práv dětí.
19. **Výbor doporučuje, aby účastnický stát prováděl článek 4 Úmluvy ve světle článků 3 a 6 tak, aby procento státního rozpočtu vyčleněné na uplatňování všech práv v maximálním rozsahu všech zdrojů, které jsou k dispozici pro hospodářská, sociální a kulturní práva dětí, bylo snadno zjištěitelné a transparentně prezentované. Výbor dále vyzývá účastnický stát, aby každoročně jasně stanovoval své priority v otázkách práv dítěte a uváděl částku a procento rozpočtových prostředků vynaložených na děti, zejména na marginalizované skupiny, na celostátní i místní úrovni tak, aby bylo možné vyhodnotit účinek těchto výdajů na děti a jejich účinné využívání.**

Údaje

20. Výbor je znepokojen tím, že shromažďování údajů různými ministerstvy není dostatečně rozvinuté a rozčleněné na všechny oblasti upravené Úmluvou (např. zranitelné a znevýhodněné skupiny). Dále konstatuje, že údaje o dětech nejsou odpovídajícím způsobem využívány k vyhodnocení pokroku, z něhož by bylo možné vycházet při tvorbě politik v oblasti práv dítěte.
21. **Výbor naléhavě žádá účastnický stát, aby:**
- (a) **posílil a centralizoval svůj mechanismus integrace a systematické analýzy rozčleněných údajů o všech dětech mladších 18 let ve všech oblastech upravených Úmluvou se zvláštním důrazem na nejzranitelnější skupiny, včetně dětí náležejících k menšinovým skupinám; dětí z ekonomicky znevýhodněných rodin; dětí žijících na venkově; dětí v ústavní péči; postižených dětí a dětí vyžadujících zvláštní ochranu, např. dětí ulice; pracujících dětí; dětí využívaných k prostituci a dětí, které jsou obětmi obchodování s dětmi;**
- (b) **účinně využíval tyto ukazatele a údaje při tvorbě a vyhodnocování právních norem, postupů a programů zaměřených na provádění Úmluvy, přidělování prostředků a kontrolu provádění Úmluvy.**

Propagace/odborná příprava

22. Výbor bere na vědomí iniciativy účastnického státu zaměřené na podporu povědomí o právech obsažených v zásadách a ustanoveních Úmluvy, nicméně je znepokojen tím, že politici, všechny profesní skupiny pracující s dětmi i pro děti, rodiče a veřejnost obecně nemají dostatečné povědomí o Úmluvě a o přístupu založeném na právech, který je v ní zakotven.
23. **Výbor doporučuje, aby účastnický stát posílil snahy o zvýšení tohoto povědomí a vyzývá účastnický stát, aby zajistil systematickou výchovu a vzdělávání o právech, zásadách a ustanoveních Úmluvy, a to i pro odborné pracovníky pracujícími s dětmi a pro děti a pro odborné školy.**

Spolupráce s nevládními organizacemi

24. Výbor vítá skutečnost, že na krajské úřady bylo přeneseno veškeré rozhodování o povolování činnosti nevládních organizací jako poskytovatelů služeb se záměrem poskytnout tomuto sektoru větší podporu, a vyzývá k dalšímu posilování a větší spolupráci mezi vládou a občanskou společností. Výbor zůstává znepokojen nedostatečným úsilím o zapojení občanské společnosti do provádění této Úmluvy v souladu s přístupem založeným na právech.
25. **Výbor zdůrazňuje významnou úlohu, kterou hraje občanská společnost jako partner pro provádění ustanovení Úmluvy, včetně respektování občanských práv a svobod, a vítá těsnější spolupráci s nevládními organizacemi. Výbor především naléhavě žádá účastnický stát, aby ve všech fázích provádění Úmluvy systematictěji zapojoval a podporoval nevládní organizace, zejména organizace založené na právech, a jiné složky občanské společnosti pracující s dětmi a pro děti.**

D2 Definice dítěte

26. Výbor vítá novelizaci § 216b trestního zákona vypouštějící slova "pokud (taková osoba) nedosáhla zletilosti již dříve" z definice dítěte jako osoby mladší osmnácti let. Výbor je nicméně znepokojen informacemi o tom, že v účastnickém státu se v rámci reformy soudnictví pro mladistvé diskutuje o snížení věku trestní odpovědnosti.
27. **V duchu Úmluvy a zejména s odkazem na článek 3 (nejlepší zájem dítěte) a článek 6 (právo na život, povinnost zajistit v nejvyšší možné míře zachování života a rozvoje dítěte) Výbor naléhavě žádá účastnický stát, aby zachoval současnou věkovou hranici trestní odpovědnosti, která je stanovena na patnáct let.**

D3. Obecné zásady **(články 2, 3, 6 a 12 Úmluvy)**

Zákaz diskriminace

28. Výbor vítá metodický pokyn ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy zaměřený proti projevům rasismu, xenofobie a nesnášenlivosti. Výbor rovněž bere na vědomí četné iniciativy účastnického státu k potlačení diskriminace ve vzdělání, zejména pokud jde o děti náležející k romské menšině, včetně přijímání právních norem proti diskriminaci v zaměstnávání (zákon č. 167/1999 Sb.). Výbor je nicméně znepokojen tím, že ustanovení článku 2 dosud nebyla zapracována do všech příslušných právních norem, a tedy nejsou dostatečně prováděna. Výbor rovněž opakuje obavy vyjádřené Výborem pro hospodářská, sociální a kulturní práva (E/C.12/1/Add. 76 odst. 12;23, 17. května 2002) a Výborem pro lidská práva (CCPR/CO/72/CZE odst. 8-11, 27. srpna 2001) a zůstává znepokojen přetrvávající faktickou diskriminací menšin, zejména romské, a jiných zranitelných skupin.
29. **Výbor doporučuje, aby účastnický stát nadále posiloval své legislativní iniciativy zaměřené na plné začlenění zákazu diskriminace (článek 2 Úmluvy) do všech příslušných právních norem týkajících se dětí a aby toto právo bylo účinně uplatňováno ve všech politických, soudních a správních rozhodnutích a v rámci projektů, programů a služeb, které mají dopad na děti, včetně dětí, které jsou cizinci či příslušníky menšinových skupin, jako romské. Výbor dále doporučuje účastnickému státu, aby nadále vedl komplexní osvětové kampaně a přijímal veškerá potřebná aktivní opatření zaměřená na předcházení negativním společenským postojům a boj proti nim.**
30. **Výbor žádá, aby do příští pravidelné zprávy byly zahrnuty konkrétní informace o opatřeních a programech souvisejících s Úmluvou o právech dítěte, které účastnický stát přijal v návaznosti na Deklaraci a program činnosti přijaté Světovou konferencí proti rasismu, rasové diskriminaci, xenofobii a s tím související nesnášenlivosti v roce 2001, a s ohledem na obecnou poznámku č. 1 k článku 29, odst. 1 Úmluvy (cíle vzdělávání).**

Nejlepší zájem dítěte

31. Výbor bere na vědomí, že zásada "zájmu a blaha" dítěte je obsažena v zákonu o rodině a zákonu o sociálněprávní ochraně dětí, nicméně je znepokojen tím, že zásada nejlepšího zájmu dítěte jako přednostního hlediska dosud není odpovídajícím způsobem definována a zohledněna ve všech právních normách, soudních rozhodnutích a postupech týkajících se dětí. Výbor je dále znepokojen tím, že výzkumná činnost a odborná příprava pracovníků nejsou v tomto ohledu dostačující.
32. **V souladu se svými předchozími doporučeními (tamtéž, odst. 30) Výbor doporučuje, aby zásada "nejlepšího zájmu dítěte" obsažená v článku 3 byla řádně analyzována z hlediska různých situací dítěte (např. odloučení od rodičů, přezkoumání svěřeni do péče), skupin dětí (např. menšin) XX a zohledněna ve všech novelách právních norem týkajících se dětí, v soudním řízení, jakož i v soudních a správních rozhodnutích a v projektech,**

programech a službách majících dopad na děti. Výbor vyzývá účastnický stát, aby zajistil posílení výzkumných a vzdělávacích programů pro odborníky zabývajícími se dětmi a plné porozumění článku 3 Úmluvy a účinné uplatňování zásady v něm obsažené.

Právo na život, zachování života a rozvoj

33. Výbor oceňuje pokles kojenecké úmrtnosti v účastnickém státu, nicméně je nadále znepokojen vysokým výskytem nehod, včetně úrazů, otrav a dopravních nehod. Je rovněž znepokojen tím, že přes tendenci k poklesu je výskyt sebevražd poměrně vysoký.
34. **Výbor doporučuje, aby účastnický stát:**
- (a) **posílil snahy ke zvýšení povědomí veřejnosti a vedl informační kampaně zaměřené na prevenci nehod;**
 - (b) **zkoumal možné příčiny sebevražd mládeže a charakteristické rysy osob, které se jeví jako nejvíce rizikové, a podnikl kroky k zavedení dalších podpůrných a intervenčních programů, které by omezily tento tragický jev;**

Respektování názoru dítěte

35. Výbor vítá novelizaci občanského soudního řádu, včetně informací účastnického státu poukazující na úpravu respektování názoru dítěte v zákoně o sociálněprávní ochraně dětí a v zákoně o rodině. Výbor je znepokojen tím, že v jiných oblastech, například ve školách a institucích, není účast dětí na rozhodování zákonem upravena nebo v praxi dostatečně respektována. Výbor je dále znepokojen, že povědomí o těchto ustanoveních je poměrně malé, což přispívá k jejich nedostatečnému dodržování.
36. **Výbor doporučuje, aby účastnický stát zavedl komplexní právní úpravu zajišťující právo na vyjádření názoru, která by platila pro soudy, správní orgány, instituce, školy, instituce péče o dítě a rodiny, a zaručila právo na odvolání proti rozhodnutím v souladu s článkem 12 Úmluvy. Je třeba posílit programy zaměřené na zvyšování povědomí a výchovu k uplatňování těchto zásad a změnit tradiční chápání dětí jako objektů spíše než subjektů práv.**

D4. Občanská práva a svobody (články 7, 8, 13-17 a článek 37, písmeno a)

Jméno a občanství

37. Výbor vítá novelu zákona o státním občanství přijatou v září 1999 zaměřenou na vyřešení problémů osob bez státní příslušnosti, které měly nepřiměřený dopad na romské obyvatelstvo, včetně dětí (CAT 14/05/2001 A/56/44 odst. 108).
38. **Výbor doporučuje účastnickému státu:**
- (a) **urychlit postup nabývání občanství a zajistit jeho účinné provádění na místní úrovni;**
 - (b) **přistoupit k Úmluvě o právním postavení osob bez státního občanství z roku 1954.**

Násilí/zneužívání/týrání

39. Výbor bere na vědomí úsilí účastnického státu zaměřené na zvýšení ochrany dětí před různými formami zneužívání a zanedbávání, včetně sexuálního zneužívání, například novelu zákona o přestupcích (zákon č. 360/1999 Sb.) a vítá významné snahy nevládních organizací v této oblasti. Výbor je nicméně znepokojen špatným zacházením s dětmi a jejich zanedbáváním v rodině, ve školách a jiných institucích, jakož i ze strany veřejných činitelů na ulicích i ve vazebních zařízeních, zejména v souvislosti s jistou formou lidové spravedlnosti trestající údajně zločiny jako krádeže. Výbor je dále znepokojen tím, že tyto činy směřují především proti jistým skupinám dětí, například romských a že vyšetřováno je jen velmi malé procento nahlášených případů, kdy existuje podezření ze zneužívání a zanedbávání. Je rovněž znepokojen absencí integrovaného systému služeb a tím, že problém zneužívání a zanedbávání dětí často řeší případ od případu pouze nevládní organizace. Dále, jak konstatoval i Výbor po odstranění diskriminace žen, domácí násilí je široce rozšířený jev a právní normy se jím nijak

konkrétně nezabývají (CEDAW/C/2002/EXC/CRP.3/Add.2); povědomí mezi odbornými pracovníky a veřejností je nízké a podpora obětí nedostatečná.

40. Výbor je znepokojen také tím, že neexistuje právní norma výslovně zakazující tělesné tresty a že tělesné tresty jsou používány v rodině, ve školách i jiných veřejných institucích, a to i v režimu náhradní péče.
41. **Výbor doporučuje, aby účastnický stát podnikl kroky k řešení špatného zacházení a zneužívání dětí v rodině, ve školách, na ulicích, v institucích a vazebních zařízeních, mimo jiné i prostřednictvím:**
- (a) **přijímání právních norem k účinné ochraně menšin proti rasově motivovaným útokům;**
 - (b) **zajištění, že tvrzení o týrání policií a o špatném chování policie budou rychle, důkladně a nestranně vyšetřena nezávislým orgánem a že pachatelé budou zjištěni a předvedeni před příslušný soud, který jim uloží zákonem stanovené tresty;**
 - (c) **vytvoření účinného systému oznamování a vyšetřování případů domácího násilí, týrání, špatného zacházení s dětmi a zneužívání dětí, včetně sexuálního zneužívání v rodině, přičemž vyšetřování a soudní řízení musí být vedeno způsobem ohleduplným k dětem bez opakovaných výsledků dětských obětí zneužívání v zájmu zlepšení ochrany dětských obětí, včetně ochrany jejich práva na soukromí;**
 - (d) **přijetí a účinného provádění přiměřených mnohooborových opatření a postupů, včetně veřejných kampaní, k prevenci zneužívání a zanedbávání dětí, k řešení takových případů a ke změně postojů;**
 - (e) **vzdělávacích programů zaměřených na zvýšení úcty k dětem, které jsou příslušníky menšinových skupin, zejména romských dětí, a kontrolou zacházení s dětmi na základních a zvláštních školách za účelem zajištění ochrany tělesné a duševní integrity všech dětí po dobu, kdy jsou v péči pracovníků školy;**
 - (f) **veškerých potřebných kroků k přijetí právní normy zakazující tělesné tresty ve školách, ústavech, v rodině i za jakýchkoli jiných okolností;**
 - (g) **právních a správních opatření, jakož i iniciativ zaměřených na veřejnou informovanost, k ukončení užívání tělesných trestů a k zajištění dodržování tohoto zákazu;**
 - (h) **opatření pro tělesné i duševní zotavení a společenskou reintegraci obětí znásilnění, zneužívání, zanedbávání, týrání a násilí, včetně poradenských služeb, péče, rehabilitace a reintegrace obětí i pachatelů v souladu s článkem 39 Úmluvy;**
 - (i) **zohlednění doporučení Výboru, přijatých v rámci všeobecné diskuse na téma "Násilí páchané na dětech v rodině a ve školách" (CRC/C/111).**

D5. Rodina a náhradní péče

(články 5; 18 (odst. 1-2), 9-11; 19-21; 25; 27 (odst. 4) a 39)

Rodina

42. Výbor vítá informace o koncepci opatření, která mají být přijata ve prospěch dítěte a rodiny, a o přípravě národního programu podpory rodin s dětmi. Výbor je znepokojen nedostatečnou pomocí a poradenstvím rodičům v souvislosti s jejich odpovědností za výchovu a vývoj dítěte (článek 18), což vede k četným řízením o svěření do péče nebo umístění do náhradní ústavní péče. Výbor je dále znepokojen tím, že preventivní činnost a rodinné poradenství jsou nedostatečné a že sociální problémy a krizové situace v rodině mohou být řešeny umístěním do ústavní výchovy.
43. **Výbor doporučuje, aby účastnický stát:**
- (a) **urychleně zkvalitnil odbornou podporu a poradenství pro rodiny zajištěním kvalifikovaných pracovníků a prostředků a zajistil, aby děti mohly zůstat ve styku s oběma rodiči v souladu s články 3, 6 a 12 Úmluvy;**
 - (b) **provedl celkové vyhodnocení veškerých právních norem, postupů a správních rozhodnutí souvisejících s dětmi v rodině z hlediska jejich dopadu na rodinu jako celek za účelem přijetí rodinné politiky. Výbor dále vyzývá účastnický stát, aby přijal rodinnou politiku zahrnující minimální sociální zabezpečení dítěte a rodiny, bydlení a**

sociální služby, sladění práce rodičů s péčí o dítě, postavení žen a samoživitelů/samoživitelek, výživného, mateřské a otcovské dovolené a jiných otázek souvisejících s rodinou.

- (c) přijal a prováděl mezinárodní a vnitrostátní normy řešící tyto otázky, včetně Haagské úmluvy č. 24 o právu platném pro vyživovací povinnost z roku 1973.

Náhradní péče

44. Výbor bere na vědomí, že v roce 2002 byl přijat zákon o výkonu ústavní výchovy (EPS 16), nicméně je znepokojen, že se tento zákon nezabývá všemi právy upravenými Úmluvou. Výbor rovněž konstatuje, že pravomoc rozhodovat o umístění dětí do ústavní péče mají tři různá ministerstva a že soud může nařídit ochrannou výchovu v případě dětí mladších patnácti let, což v praxi znamená, že takové dítě bude umístěno do stejného zařízení s mladistvými delikventy. Výbor vítá politiku deinstitucionalizace, nicméně zůstává hluboce znepokojen rostoucím počtem dětí umístovaných do ústavní výchovy na základě předběžného rozhodnutí a také častým využíváním tohoto mimořádného opatření, které lze odvolat jen po zdlouhavém a složitém řízení. Výbor je dále znepokojen tím, že v takových situacích nejsou vždy dodržovány obecné zásady a že:

- (a) pomoc dětem v obtížných situacích je převážně institucionální povahy a do ústavů je umísťován neúměrně vysoký počet dětí;
- (b) platnost předběžných opatření lze prodloužit na dlouhá období a neexistují předpisy nařizující přezkoumání rozhodnutí o umístění dítěte;
- (c) děti jsou často umísťovány do míst značně vzdálených od rodičů, kteří navíc ne vždy vědí o svém právu na styk s dětmi, a rovněž je možné používat tresty spočívající například v omezení telefonních hovorů nebo setkání s rodiči;
- (d) styk s rodiči je někdy podmíněn chováním umístěných dětí;
- (e) podmínky a zacházení s dětmi v některých ústavech nejsou vždy v souladu s rozvíjejícími se schopnostmi dítěte a se zajištěním jeho přežití a rozvoje v nejvyšší možné míře;
- (f) ústavy jsou velké, chybí tam individuální přístup k dítěti, účast dětí je minimální, zacházení v některých ústavech může mít nežádoucí účinky (např. v diagnostických ústavech).

45. Výbor doporučuje, aby účastnický stát:

- (a) ustavil či posílil na místní úrovni mechanismy náhradní péče v rámci systému sociálního zabezpečení a přijal účinná opatření k usnadnění, zvýšení a posílení pěstounské péče, dětských domovů rodinného typu a jiné náhradní péče rodinného typu, náležitě omezil ústavní výchovu jako formu náhradní péče;
- (b) přijal účinná opatření k posílení preventivní činnosti zaměřené na snížení počtu dětí odloučených od rodiny v důsledku sociálních problémů nebo jiných krizových situací a zajistil, aby pobyt v ústavu byl co nejkratší a aby umístění podléhalo pravidelnému přezkoumání v souladu s článkem 25;
- (c) zajistil, aby soudy používaly předběžné opatření jako opatření dočasné povahy a aby přednostním hlediskem byl nejlepší zájem dítěte;
- (d) zajistil, aby děti mladší patnácti let nebyly umísťovány do zařízení společně s mladistvými delikventy a aby jejich umístění bylo v souladu i s ostatními zásadami a ustanoveními Úmluvy;
- (e) přijal veškerá potřebná opatření ke zlepšení podmínek v ústavech v souladu s článkem 3 Úmluvy a zvýšil účast dětí;
- (f) poskytl podporu a odbornou přípravu pro pracovníky institucí, včetně sociálních pracovníků;
- (g) zajistil odpovídající následná opatření a podporu při reintegraci a služby pro děti propouštěné z ústavní péče.

D6. Základní zdravotní a sociální péče (články 6; 18, odst. 3; 23; 24; 26; 27, odst. 1-3)

46. Výbor oceňuje pokles kojenecké úmrtnosti. Výbor je však hluboce znepokojen faktem, že současná ekonomická situace ve zdravotnictví neumožňuje povinné preventivní prohlídky dětí

od narození do věku tří let hrazené ze zdravotního pojištění; Výbor dále vyjadřuje politování, že nebyl poskytnut dostatek informací v návaznosti na předchozí doporučení Výboru (tamtéž, odst. 38) ohledně výzkumu možných účinků znečištěného životního prostředí na zdravotní stav dětí.

- 47. Výbor doporučuje účastnickému státu, aby urychleně:**
- (a) stanovil udržitelné mechanismy financování systému základní zdravotní péče a účinného využívání zdrojů, včetně přiměřeného platového ohodnocení zdravotníků a zajistil, aby všechny děti, především děti z nejvíce marginalizovaných zranitelných skupin, měly přístup k bezplatné a kvalitní základní zdravotní péči;**
 - (b) provedl komplexní výzkum možných účinků znečištění životního prostředí na zdraví dětí a tento problém účinně řešil.**

Postižené děti

48. Výbor vítá informaci o národním plánu vyrovnávání příležitostí pro zdravotně postižené občany a oceňuje integraci rostoucího počtu postižených dětí do běžného vzdělávacího procesu, nicméně je znepokojen tím, že:
- (a) předchozí doporučení Výboru (tamtéž, odst. 37) není dostatečně uplatňováno a velký počet postižených dětí je nadále umístován do ústavů. Výbor bere na vědomí obavy Výboru pro hospodářská, sociální a kulturní práva ohledně nedostatečných opatření k zajištění důstojného života postižených, včetně duševně nemocných (E/C.12/1/Add.76 odst. 20);**
 - (b) většinu asistenčních služeb veřejnosti zajišťují nevládní organizace bez významnější podpory účastnického státu.**
- 49. Výbor doporučuje, aby účastnický stát:**
- (a) realizoval opatření, která by byla alternativou ústavní péče o postižené děti;**
 - (b) přidělil potřebné prostředky programům a službám pro všechny postižené děti, zvláště děti žijící na venkově, a posílil programy uskutečňované v obcích tak, aby tyto děti mohly zůstat doma v rodinách;**
 - (c) ve světle Standardních pravidel pro vyrovnávání příležitostí pro osoby se zdravotním postižením (rezoluce Valného shromáždění č. 48/96) a doporučení Výboru přijatých v rámci všeobecné diskuse na téma "práva postižených dětí" (CRC/C/69, odst. 310-339) dále podporoval jejich integraci do standardního školského systému a jejich začleňování do společnosti, mimo jiné prostřednictvím speciální přípravy učitelů a zajištěním větší přístupnosti škol.**

Zdravotní služby pro mládež

50. Výbor opakuje obavy vyjádřené Výborem pro hospodářská, sociální a kulturní práva (C/C.12/1/Add.76 odst. 21/41) týkající se kouření, narkomanie a konzumace alkoholu, jakož i sice klesajícího, nicméně stále vysokého výskytu těhotenství a potratů nezletilých dívek.
- 51. Výbor doporučuje, aby účastnický stát přijal další opatření, včetně přidělení přiměřených lidských a finančních zdrojů, k vyhodnocení účinnosti školicích programů v oblasti zdravotní výchovy, zvláště pokud jde o reprodukční zdraví a zneužívání návykových látek, a rozvíjel poradenské, léčebné a rehabilitační služby pracující na základě důvěrnosti a citlivého přístupu k mládeži, které by byly dostupné bez souhlasu rodičů v případech, kdy je to v zájmu dítěte.**

Sociální zabezpečení a životní úroveň

52. Výbor bere na vědomí, že v roce 1995 byly zavedeny nové finanční dávky zákonem č. 117/1995 Sb. o státní sociální podpoře a že je prováděna strategie odstranění bída a sociální vyloučenosti. Výbor však sdílí obavy Výboru pro hospodářská, sociální a kulturní práva (odst. 10), že nedostatečná sociální záchraná síť v průběhu restrukturalizace a privatizace negativně ovlivňuje požívání hospodářských, sociálních a kulturních práv s neúměrným dopadem na nejvíce znevýhodněné a marginalizované skupiny.

53. Výbor doporučuje, aby účastnický stát zajistil, aby v procesu privatizace byla zohledňována ustanovení Úmluvy a aby všechny děti žijící na území účastnického státu požívaly sociálních dávek na základě rovnosti.

D7. Vzdělání, volný čas a kulturní aktivity
(články 28, 29, 31)

54. Výbor vítá úsilí vlády zaměřené na rozvoj vyššího školství, jeho zpřístupnění, zajištění vzdělání pro menšinové skupiny a integraci postižených dětí do standardního vzdělávacího procesu. Výbor vítá střední školu pro romské děti, která vznikla z iniciativy Romů samotných. Výbor je nicméně znepokojen, že provádění reformy školství je nadále nedostatečné a že v tomto ohledu chybí doškolení učitelů. Výbor je dále znepokojen neúměrně vysokým zastoupením romských dětí ve zvláštních školách a diskriminací nelegálních přistěhovalců a uprchlíků, kterým nebyl udělen azyl, v přístupu ke vzdělání.
55. Výbor bere na vědomí úsilí účastnického státu v této oblasti a doporučuje, aby účastnický stát:
- (a) zajistil všem dětem v účastnickém státu, zvláště dětem z venkovských komunit, dětem, které jsou příslušníky romské menšiny a jiných menšin, jakož i dětem ve znevýhodněném postavení, například uprchlíkům, nelegálním přistěhovalcům, zejména mladistvým bez doprovodu dospělých, dostupnost a přístupnost bezplatného základního vzdělání a kvalitní vzdělání, a to i v jejich mateřském jazyce;
 - (b) dále posiloval snahy o profesionalizaci hodnocení dětí při nástupu do školy tak, aby pokud možno nedocházelo k umístování dětí romského původu a jiných dětí ze znevýhodněných skupin do zvláštních škol;
 - (c) reformy ve školství prováděl po dostatečné přípravě a v tomto ohledu podporoval školy přidělováním dalších prostředků a doškolením učitelů a zajistil kvalitní vyhodnocování nových programů;
 - (d) prosazoval kvalitní vzdělání na celém území státu k dosažení cílů uvedených v článku 29, odst. 1 Úmluvy a v obecné poznámce Výboru o cílech vzdělávání; a zajistil zařazení výchovy k lidským právům, včetně práv dítěte, do školních osnov.

D8. Zvláštní ochranná opatření
(články 22, 38, 39, 40, 37 (b)-(d), 32-36)

Děti-uprchlíci a vysídlené osoby

56. Výbor konstatuje, že počet uprchlíků a žadatelů o azyl trvale roste, a vítá pokračující snahy účastnického státu zajistit zvláštní potřeby těchto osob a systematické shromažďování informací o mladistvých bez doprovodu dospělých od roku 1998. Výbor vítá ratifikaci Úmluvy o omezení případů bezdomovectví z roku 1961 a bere na vědomí úmysl vlády ratifikovat Úmluvu o právním postavení osob bez státní příslušnosti z roku 1954. Je si rovněž vědom spolupráce s úřadem vysokého komisaře OSN pro uprchlíky při přípravě nového zákona o pěstounské péči, který stanoví možnosti vzdělávání a ubytování mladistvých cizinců bez doprovodu dospělých. Výbor je však nadále znepokojen tím, že:
- (a) zvláštní péče a ochrana není poskytována všem žadatelům o azyl, zejména žadatelům ve věku 15-18 let, a že děti mladší patnácti let mohou být umístovány do diagnostických ústavů, kde není možnost zajistit zvláštní péči, kterou tyto děti potřebují;
 - (b) děti lze na delší dobu umístit do vazebních zařízení pro cizince;
 - (c) povinná školní docházka není vždy dodržována.
57. Výbor doporučuje, aby účastnický stát:
- (a) zajistil zvláštní ochranu a péči pro všechny děti-žadatele o azyl s ohledem na jejich zvláštní potřeby, a to i pro děti ve věku 15-18 let;
 - (b) žádným způsobem nezadržoval žadatele o azyl mladší 18 let;
 - (c) umožnil dětem přístup k právní a psychologické poradenské službě, včetně možnosti styku s nevládními organizacemi nabízejícími takovou pomoc;

- (d) usiloval o zavedení nových možností pěstounské péče uvedené v zákonu z roku 2002.**

Ekonomické vykořisťování

58. Výbor vítá ratifikaci Úmluvy Mezinárodní organizace práce č. 182 o zákazu a okamžitém odstranění nejhorších forem dětské práce. Výbor se znepokojením konstatuje, že Úmluva Mezinárodní organizace práce č. 138 dosud nebyla ratifikována a že neexistují programy nebo činnosti k prevenci a ochraně dětí před ekonomickým vykořisťováním a že není dostatek statistických údajů. Výbor je dále znepokojen, že mnoho dětí, včetně dětí mladších patnácti let a dokonce i sedmiletých dětí, pravidelně pracuje v zemědělství, rodinných podnicích nebo v modelingu.

59. Výbor doporučuje, aby účastnický stát:

- (a) prostudoval příčiny a rozsah dětské práce s cílem předcházet dětské práci a zlepšit situaci v této oblasti;**
- (b) pokračoval ve snahách chránit všechny děti před ekonomickým vykořisťováním ustavením účinného mechanismu inspekcí;**
- (c) chránil všechny děti mladší patnácti let před vykonáváním jakékoli práce, která by mohla být nebezpečná, mohla by bránit jejich vzdělávání nebo ohrožovat zdraví nebo tělesný, duševní či sociální vývoj dítěte;**
- (d) ratifikoval Úmluvu Mezinárodní organizace práce č. 138 o minimálním věku pro přijímání do zaměstnání.**

Sexuální vykořisťování a obchodování dětmi

60. Výbor vítá:

- (a) ustavení na jaře 2002 trilaterální česko-německo-polské pracovní skupiny řešící mimo jiné otázky obchodování s lidmi, zejména v souvislosti se sexuálním vykořisťováním dětí za účelem prostituce, která se v těchto oblastech vyskytuje;
- (b) informace obsažené ve zprávě účastnického státu (odst. 334-335) o sociálních, preventivních a resocializačních programech pro oběti sexuálního vykořisťování, jakož i přijetí národního plánu boje proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí z července 2000 a novel trestního zákona a trestního řádu z roku 2002;
- (c) velký přínos nevládních organizací v této oblasti.

61. Výbor je znepokojen:

- (a) zprávami o rostoucím počtu případů sexuálního zneužívání dětí a nízkým počtem oznámení těchto trestných činů;
- (b) absencí komplexního systému ochrany a pomoci všem dětským obětem sexuálního zneužívání a komerčního sexuálního vykořisťování, který by zajišťovali kvalifikovaní odborníci;
- (c) nedostatkem následných opatření k doporučením vyplývajícím z návštěvy zvláštní zpravodajky OSN pro obchodování dětmi, dětskou prostituci a pornografii, která se uskutečnila v roce 1997;
- (d) zdlouhavostí vyšetřování případů obchodování s dětmi;
- (e) skutečností, že dosud nebyl ratifikován Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o prodeji dětí, dětské prostituci a dětské pornografii.

62. Výbor doporučuje, aby účastnický stát:

- (a) zvýšil ochranu obětí sexuálního vykořisťování a obchodování s lidmi, včetně prevence, sociální reintegrace, přístupu ke zdravotní péči a psychologické pomoci za základě koordinovaného přístupu, včetně posílení spolupráce s nevládními organizacemi;**
- (b) zajistil ustavení přístupného mechanismu, fungujícího na základě důvěrnosti a ohleduplnosti vůči dětem, který by přijímal a účinně řešil stížnosti všech dětí, včetně dětí ve věku 15-18 let;**
- (c) realizoval dosud neprovedená doporučení zvláštní zpravodajky OSN pro obchodování s dětmi, dětskou prostituci a pornografii, mimo jiné i doporučení ohledně přeshraničního obchodování;**

- (d) upozorňoval odborníky a veřejnost na problémy sexuálně zneužívaných dětí pomocí osvěty, včetně kampaní ve veřejných sdělovacích prostředcích;
- (e) ratifikoval Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o prodeji dětí, dětské prostituci a dětské pornografii.

Děti na ulici

63. Výbor je znepokojen rostoucím počtem dětí žijících v městských oblastech na ulici a ohrožených mimo jiné pohlavním zneužíváním, násilím, a to i ze strany policie, vykořisťováním, nedostatečným přístupem ke vzdělání, zneužíváním návykových látek, pohlavními nemocemi, HIV/AIDS a podvýchivou. Výbor dále konstatuje, že stát podle své zprávy takové děti přednostně umísťuje do ústavů.

64. Výbor doporučuje členskému státu:

- a) snažit se zjistit počet dětí žijících na ulicích a předcházet tomuto jevu a omezovat ho v zájmu těchto dětí a s jejich účastí;
- b) snažit se zajistit lepší ochranu dětí žijících na ulicích a jejich přístup ke vzdělání a zdravotním službám;
- c) posílit pomoc dětem žijícím na ulicích a využívat jiná řešení jejich situace, než je umísťování do ústavů;
- d) nadále podporovat nevládní organizace pomáhající takovým dětem;
- e) více podporovat rodiny a více jim v tomto ohledu pomáhat.

Soudy pro mladistvé

65. Soud bere na vědomí informace uvedené ve zprávě účastnického státu (odst. 293), že rekodifikační komise prodiskutovala absenci soudnictví pro mladistvé, což vede k zacházení, jež nemusí být v souladu s ustanoveními a zásadami Úmluvy, a vítá informace, jež delegace poskytla o brzkém předložení zákona o reformě soudnictví pro mladistvé parlamentu. Zároveň je Výbor znepokojen vzestupem počtu přestupků a trestných činů páchaných dětmi.

66. Výbor doporučuje účastnickému státu:

- a) zřídit soudní systém pro mladistvé, včetně soudů pro mladistvé, k zajištění plného uplatňování standardů soudnictví pro mladistvé a zejména článků 37, 40 a 39 Úmluvy, jakož i standardních minimálních pravidel OSN pro výkon spravedlnosti pro mladistvé (pekingská pravidla) a směrnic OSN pro prevenci delikvence mladistvých (rijádské směrnice);
- b) objasnit minimální věk trestní odpovědnosti ve světle zákonných ustanovení umožňujících ochranný dohled nad dětmi mladšími dvanácti let;
- c) připravit postupy zaměřené na děti pro řešení případů týkajících se dětí, jež se dostaly do rozporu se zákonem, včetně specializované přípravy soudců a jiných pracovníků;
- d) skoncovat s veškerými násilnými činy police vůči nezletilým, a to i stíháním policejních úředníků, jež takové činy spáchali;
- e) zajistit, aby žádné děti nebyly nezákonně zadržovány a aby v případě nutnosti bylo zadržení považováno za poslední možnost a aby osoby mladší 18 let byly zadržovány odděleně od dospělých;
- f) připravovat mechanismy a poskytovat přiměřené zdroje.

Děti náležející k menšinovým skupinám

67. Výbor vítá provádění strategií zaměřených na zlepšování práv romských dětí na přístup ke zdravotním službám a ke vzdělání. Výbor rovněž vítá účast romských nevládních organizací snažících se o lepší využívání práv jejich dětí. Výbor je však nadále znepokojen negativním přístupem a předsudky veřejnosti, zástupců médií, případy policejní brutality a diskriminujícím chováním některých osob pracujících s dětmi a pro děti, včetně učitelů a lékařů.

68. V souladu s článkem 2 doporučuje Výbor účastnickému státu:

- a) zahájit na všech úrovních a ve všech krajích kampaň proti negativním postojům vůči Romům v celé společnosti, zejména na úřadech typu policie a v případě odborníků poskytujících zdravotní služby, vzdělání a jiné sociální služby;
- b) na základě vyhodnocení předchozích strategií vypracovávat a provádět komplexní aktivní strategii pro zlepšení přístupu k základní zdravotní péči, vzdělání a sociálním službám ve spolupráci s partnery z romských nevládních organizací, zaměřenou na celou romskou dětskou populaci;
- c) zavést do osnov pro všechny školy kapitoly o dějinách a kultuře Romů a zajistit porozumění, toleranci a úctu k Romům v české společnosti.

D 9. Ratifikace dvou opčních protokolů

69. Výbor vítá ratifikaci Opčního protokolu k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů a doporučuje účastnickému státu ratifikovat Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o prodeji dětí, dětské prostituci a dětské pornografii.

D 10. Šíření zprávy, písemné odpovědi, závěrečná doporučení

70. Na závěr Výbor ve světle článku 44 odst. 6 Úmluvy doporučuje, aby druhá pravidelná zpráva a písemné odpovědi předložené účastnickým státem byly zpřístupněny široké veřejnosti a aby byla zvažena možnost zveřejnění zprávy zároveň s příslušnými shrnujícími zprávami a závěrečnými doporučeními přijatými k této zprávě Výborem. Takový dokument by měl být distribuován široké veřejnosti, a tak vyvolat širokou debatu a povědomí o Úmluvě a jejím provádění a kontrolování na všech úrovních státní správy účastnického státu a u široké veřejnosti, včetně zainteresovaných nevládních organizací.

D 11. Příští zpráva

71. Ve světle doporučení o periodicitě zpráv přijatého Výborem a popsáno ve zprávách z jeho zasedání CRC/C/114 a CRC/C/124 podtrhuje Výbor důležitost podávání zpráv, které je plně v souladu s ustanoveními článku 44 Úmluvy. Důležitý aspekt odpovědnosti účastnických států vůči dětem podle Úmluvy zajišťuje, že Výbor pro práva dítěte má pravidelně příležitost vyhodnocovat pokrok při provádění Úmluvy. Výbor doporučuje účastnickému státu předložit svou příští pravidelnou zprávu 30. června 2008, osmnáct měsíců před datem, k němuž ho zavazuje Úmluva předložit čtvrtou pravidelnou zprávu, tj. před 31. prosincem 2009. Tato zpráva bude zahrnovat současně třetí a čtvrtou pravidelnou zprávu. Výbor očekává, že účastnický stát bude poté předkládat zprávy každých pět let, jak stanoví Úmluva.